

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית שבת פרשת בא תש"פ לפ"ק

יצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף קמ"ז

ויתקעו ימה סוף, לא נשאר ארבה אחד בכל גבול מצרים (י-ט). ומבואר ברמב"ן (י-ד) כתב רבינו חננאל בפירוש התורה שלו, מעת עתרת משה רבינו ועד עכשיו אין ארבה מפסיד בכל מצרים, ואם יפול בארץ ישראל ויבא ויכנס בגבול מצרים, אינו אוכל מכל יבול הארץ כלום עד עכשיו, ואומרים כי זה כבר ידוע הוא לכל, בא וראה, כי בצפרדע אמר (לעיל ח-ה) רק ביאור תשארנה, אבל בארבה כתיב לא נשאר ארבה אחד בכל גבול מצרים, ועל זה נאמר (תהלים קה-ב) שיחו בכל נפלאותיו עד כאן לשון הרב ע"כ. ובקן לדוד בפרשתנו הקשה דלפי זה נמשך ממכת הארבה טובה גדולה לדורות להם, שינצלו ממכת ארבה, והוא יפלא, שתחת אשר מגיע להם עונש עבור ששיעבדו בישראל, יקבלו עוד מתן שכר, ולמה ע"ש.

ונראה על פי מה שכתב באור החיים הק' (ו-ב), כי אין תכלית הכוונה בהבאת האותות בקרבו לעשות נקמה בפרעה, אלא לחזק האותות שהם עיקר האמונה בלב ישראל, כדי שיהיה רשום בל ישכח לנצח, כי כשיהיה בקרבו של פרעה יהיה בזכרון בני ישראל לעולם ועד וכו'. שיפליא ה' להודיעם כי הוא שולט ברוח ובמים ובעפר ובבעלי חיים ובאש ובאוויר, ויזכר הדבר בתמידות לעולם לחקק האמונה וכו'. וזהו למען תספר באזני בןך ובן בןך וגו', ותכלית המכוון בסיפור הוא, וידעתם כי אני ה' ואין עוד, ותכזיבו האמונות זולת זה. וכן תמצא שדבר אתנו ה' ברוך הוא בהר סיני, פתח דבריו יתברך אמר אנכי ה' אלקיך, וזה לך האות, אשר הוצאתיך מארץ מצרים (להלן כ-ב). והוא שהקדים דבריו כאן ואמר וידעתם כי אני ה', כי יכירו בזה בחוש הראות צדק האמונה, מה שלא השיג אדם מהעולם עד העולם, ברוך אשר כן עשה לנו ע"כ.

דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב (יא-ב). בגמרא (ברכות ט.) אין נא אלא לשון בקשה, אמר ליה הקדוש ברוך הוא למשה, בבקשה ממך לך ואמור להם לישראל, בבקשה מכם שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב, שלא יאמר אותו צדיק [אברהם] ועבדום וענו אותם (בראשית טו-יג) קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם ע"כ. ויש להבין מה שאמרו שלא יאמר 'אותו צדיק', ואם לא היה צדיק אלא הדיבור היה נאמר לאדם פשוט, אין לו לקיים מאמרו, הלא לא איש א-ל ויכוב. גם למה לו לבקש על זה, וכי אם ישראל רוצין למחול ולהפקיר ממונם, הרי ה' קיים הבטחתו, והם לא רוצים. עוד הקשו, הא ביזת הים היתה גדולה יותר מביזת מצרים, וכמו שדרשו (במדבר יג-ט) תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף (שיר א-יא), תורי זהב זו ביזת הים, עם נקודות הכסף זו ביזת מצרים ע"ש. ואם כן גם אם לא ישאלו, תתקיים ואחרי כן יצאו ברכוש גדול. גם להבין למה קראו בתואר רכוש 'גדול', ויותר יוצדק לומר רכוש 'רבי', וכמו שנאמר (בראשית יג-ו) כי היה רכושם רב.

*

ומתחלה נבאר בתחלת הפרשה, במכת ארבה, שאמר ה' למשה, ולמען תספר באזני בןך ובן בןך את אשר התעללתי במצרים, ואת אותותי אשר שמתני בהם, וידעתם כי אני ה' (י-ב). למה אמר זאת ה' במכת ארבה דייקא.

גם לבאר מה שנאמר אחר שיצא משה מאת פרעה, ויעתר אל ה', ויהפוך ה' רוח ים חזק מאד, וישא את הארבה

וזה עולה בקנה אחת, עם מה שביאר הרמב"ן בסוף הפרשה (יג-טז), כי מימי אנוש החלו הדעות להשתבש באמונה, מהם כופרים בעיקר ואומרים כי העולם קדמון, כחשו בה' ויאמרו לא הוא, ומהם מכחישים בידיעתו הפרטית ואמרו איכה ידע אל ויש דעה בעליון (תהלים עג-יא), ומהם שיוודו בידיעה ומכחישים בהשגחה, ויעשו אדם כדגי הים שלא ישגיח האל בהם, ואין עמהם עונש או שכר, יאמרו עזב ה' את הארץ. וכאשר ירצה האלקים בעדה או ביחיד ויעשה עמהם מופת בשנוי מנהגו של עולם וטבעו, יתברר לכל בטול הדעות האלה כולם, כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם אלוה מחדשו, ויודע ומשגיח ויכול וכו', ותתקיים עם זה התורה כולה. ולכן יאמר הכתוב במופתים למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ (לעיל ה-יח), להורות על ההשגחה, כי לא עזב אותה למקרים כדעתם. ואמר (שם ט-ט) למען תדע כי לה' הארץ, להורות על החידוש, כי הם שלו שבראם מאין. ואמר (שם ט-יד) בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ להורות על היכולת, שהוא שליט בכל, אין מעכב בידו, כי בכל זה היו המצריים מכחישים או מסתפקים. אם כן האותות והמופתים הגדולים עדים נאמנים באמונת הבורא ובתורה כולה ע"כ.

וביאורו הוא, כי לומר שהעולם קדמון, ואין אלקים מי שברא אותה, הרי זה סכלות וטפשות עצומה, וכמו שיכנס אדם לפלטיין של מלך שמצוייר ומכויר באומנות פלאות. וכאשר ישאלו לאדם מי עשה זאת, וישיב כי זה נעשה מעצמו, הרי לשוטה יחשב. ואיך יצוייר כי עולם ומלואה עם השמש והירח והמזלות, וכל סוגי בעלי חיים, אין להם בורא. אך עדיין יש מכחישים בהשגחה, שאומרים שעזב ה' עולמו, ולא ישגיח עליו, ולא איכפת ליה מעשי בני אדם, וממילא אין שכר ועונש, וכל המאורעות שעוברים על האדם הם טבעיים. אבל כאשר רואים שינוי מנהגו של עולם, ושמש בגבעון דום, ועל דרך זה המכות שהיו במצרים, שבאו במאמר ה' ונסתלקו במאמרו, הרי זה עדות נאמנה באמונת הבורא.

אך דבר זה לא היה רק להורות זאת להמצריים, אלא עיקר התכלית היה לצורך ישראל עצמם. אם כי הם מאמינים בני מאמינים, מכל מקום אינו דומה שמיעה לראיה, ורצה ה' שיראו זאת בעיני בשר, מגדול ועד קטן, ובוזה תתחזק ותתרשם בתוך תוכם אמונת אלקי עולם, והם יספרו זאת לבניהם, ובניהם לבני בניהם, דור אחר דור, וגם

אנו קבלנו זאת מאבותינו עד הדור שראו זאת בעיני עצמם. וכאשר מכיר האדם שיש בעלים להבירה, הוא משכיל לדעת שאי אפשר לו לעשות מה שרוצה בעולם שאינו שלו. ויש עין רואה על כל מעשי בני אדם.

וכמו שסיים שם הרמב"ן, ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריתנו ענשו, הכל בגזרת עליון ע"ש.

והנה מכל המכות שהיו במצרים לא נשאר שום רושם גלוי לעיני האדם להורות שבאו אחריהם, רק ממכת הארבה נשאר רושם לדורות עולם, שאין ארבה עולה בארץ מצרים. וכאשר ישאלו כל גויי הארץ איך יתכן שמצד זה של הגבול באים ארבה ומשחיתים פרי האדמה, ומצד השני של הגבול אין הם נוגעים כלל, הרי יפורסם נסי ה', שהיה פעם מכת ארבה במצרים, ומשה התפלל עליה שיסורו משם, ותפלת צדיק עשתה רושם שלא יעלו עוד על אדמתה, ומזה יתפרסם לעיני כל שיש מנהיג להבירה. ולכן רק במכה זו שנשאר ממנה זכר לדורות עולם, הדגיש הכתוב ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים, כי רושם ממכה זו יראו כל הדורות הבאות, ויספרו זאת לבניהם. וזהו הטעם שאין עולה ארבה במצרים, לא לטובתם של מצרים, אלא לטובתם של ישראל, שכיון שתכלית המכות היו לחזק אמונת אלקי עולם בישראל, השאיר ה' להם זכרון ממנה, להיות תמיד לנגד עיניהם זכר מהמכות שהביא על המצריים.

ועל זה התאונן דוד, למנצח על השמינית מזמור לדוד, הושיעה ה' כי גמר חסיד, כי פסו אמונים מבני אדם (תהלים יב-א). כי מכת הארבה היא המכה השמינית, וממכה זו נשאר רושם לדורות לעיני בני אדם, כי אין הארבה מזקת במצרים, על ידי תפלת משה. והיה ראוי להתעורר מזה על גודל כח תפלת הצדיקים, וגם לחזק האמונה שיש משגיח על הבירה, ואמר למנצח על 'השמינית', על המכה השמינית, שאין לוקחים ולומדים לקח ממנה, שהיה מן הראוי שיתחזק על ידה האמונה, והושיעה ה' כי גמר חסיד, ופסו אמונים מבני אדם.

וביאורו הוא, כי האב המפרנס את בניו, וממלא את ארגו הבית בכל סוגי מאכלים, ונותן לבניו רשות לאכול ממנו, אין הם אוכלים משלהם אלא משל האב. וכאשר בן אחד לקח מאכל לעצמו, והאב נוטלו ממנו ונתנו לבנו השני, אין בזה שום גול, ואינו עושה בזה שום עוולה, כי הרי הכל הוא שלו, ורשאי לעשות בו כרצונו. ועל דרך זה היא הנהגת העולם הזה, אשר לה' הארץ ומלואה, הקב"ה ברא הכל, וכל בשמים ובארץ לך ה', והאדם בא לעולם ריק מכל. אלא שהארץ נתן לבני אדם, והוא הוא המצמיח פרי הארץ, שמוריד הגשמים ונותן כח להאדמה להוציא פירותיה, ונותן רשות להאדם לאכול ולהשתמש ממנה, אבל מי יאמר לו מה תעשה, ואם עולה ברצונו ליטול מאחד וליתן אותה לשני, הרי הרשות בידו, כי הוא הוא הבעלים של הכל.

*

ואיתא בגמרא (שבת לא.) מאי דכתיב (ישעיה לג-ו) והיה אמונת עתיך חוסן ישועות וגו', אמונת זה סדר זרעים ע"כ. ובתוספות שם, מפרש בירושלמי שמאמין בחי העולמים וזורע ע"כ. ויש להבין למה קרא את הקב"ה כעת בתואר 'חי העולמים'. ועוד הלא גם הכופרים בה' זורעין אדמתם וצומח, ומדוע שאמר שמאמין בחי העולמים וזורע. ויש לדקדק עוד, הלא סדר זרעים יש בה רק מסכת אחת שמייירי בזריעה, והיא מסכת כלאים. ושאר המסכתות לא נוגע להזריעה אלא להתבואה שכבר צמחה ונגמרה, פאה תרומות מעשרות חלה וביכורים, ומתחלת במסכת ברכות, ולמה נקרא כל סדר זרעים בתואר 'אמונת'.

אך הענין הוא, כי הן אמת שלפי ראות העין צמיחת הזריעה היא בדרך הטבע, אבל ישראל הזורע מאמין כי כח הטבע היא עצמו מאלקים, שמחיה את הכל, כי בעשרות מאמרות נברא העולם, יש מאין, ואיך היא עומדת, אין זה אלא כח אלקי המחיה אותה. והקב"ה הטביע הטבע ומחיה אותה, ואם יסולק השגחתו ממנה לרגע תחזור לתוהו ובוהו. וזהו החילוק בין ישראל לגויי הארץ, שכולם זורעים אדמתם ומצמחת, אבל ישראל 'מאמין בחי העולמים וזורע', הוא מאמין שיש מי שמחיה העולם, והוא זורע באמונת אלקי עולם, שימשיך חיותו בהטבע לצמוח.

*

ובזה יש לומר במה שנאמר בשירת הים, אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת (טו-א). והוא דהנה במכת ארבה נאמר, וישא את הארבה ויתקעהו ימה סוף, לא נשאר ארבה אחד בכל גבול מצרים (י-ט). ואיתא במדרש (שמו"ר יג-ז) כיון שבא הארבה שמחו המצרים, אמרו נקבוץ ונמלא מהם חביות. אמר הקב"ה רשעים במכה שהבאתי עליכם בה אתם שמחים, מיד ויהפוך ה' רוח ים חזק מאד זה רוח מערבית, וישא את הארבה וגו'. מהו לא נשאר ארבה אחד, אפילו מה שהיו בקדירות ובחביות מלוחות פרחו והלכו להם ע"כ. והגה"ק רבי שלמה קלוגער זצ"ל בספרו חכמת התורה (דף קמד) כתב, כי הארבה שמלחו המצריים, החיה אותם הקב"ה ופרחו להים סוף, כי רצה ה' שינקום הארבה שנהרגו מן המצריים, לכן נטלם הקב"ה ותקעם בים סוף. וכשבאו המצריים לים, אז נקמו גם הארבה נקמתם מהם על שהרגו אותם, ולכך ויתקעהו ימה סוף, ויהיו יכולים לנקום מהם אחר כך כאוות נפשם ע"כ. ואם כן נענשו במכת ארבה פעמיים, פעם אחת במצרים ושנית על הים. וזהו שאמר 'אז' רומז על המכה השמינית שהיא ארבה, ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה', שנכפל מכה זו עליהם עוד הפעם אצל הים, ורמזו זאת בשירתם.

*

ובזה נחזור לציווי ה' שישאלו איש מאת רעהו כלי כסף וזהב, וענינו הוא, דהנה באבן עזרא (ג-ב) כתב, ויש מתאוננים ואומרים כי אבותינו גנבים היו. ואלה הלא יראו כי מצוה עליונה היתה, ואין טעם לשאול למה, כי השם ברא הכל, והוא נתן עושר למי שירצה ויקחנו מידו ויתננו לאחר, ואין זה רע כי הכל שלו הוא עכ"ל.

ישורש הדברים הם ברש"י (בראשית א-א) בראשית ברא אלקים, אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום (תהלים קיא-ו) כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים, שאם יאמרו אומות העולם לישראל ליסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו ע"כ.

ומי שחי בהשקפה זו שהכל הוא מה', ולא כחו ועוצם ידו עושה חיל, אלא הכל היא מתנת אלקים אליו, ויש מנהיג להבירה שמזמין לו כל צרכיו, הוא עובד את קונו מאהבה. ואם ה' מבקש ממנו שיתן מעשר ושאר מתנות כהונה, הוא נותן זאת בתשואות חן, כי ממך הכל ומידך נתנו לך (דברי הימים א כט-יד). הוא מכיר שד' נתן לו הרבה יותר, והוא נותן בחזרה רק חלק ממה שקיבל. ולכן גם המסכתות של תרומות ומעשרות וכו' המה נכללים בכלל 'אמונת', כי לולא שמאמין בחי העולמים בשעת הזריעה, אלא חושב שהכל הוא טבע, הארץ שלו מצמחת ועושה פירות, אז קשה לפניו ליתן משלו לאחרים. ורק המאמין בחי העולמים נותן מתנותיו בשמחה ובטוב לבב.

לעשוקים, ואיך יאמר להם ליקח בערמה דברים שאינם שלהם, ויתאוננו לומר וכי גנבים אנו. אלא על כרחך כי יש בעלים לבירה, ולה' הארץ ומלואה, הכל הוא שלו, אלא שנותן רשות לבני אדם ליהנות משלו, והאב ברשותו ליטול מבן אחד וליתן לחבירו, כי הכל הוא שלו, וכל רכוש מצרים הם רכוש ה', הוא נתנה להם, והוא נוטלה מהם ונתנם לישראל. וזהו פעם הראשונה שבא ציווי מה' ליקח רכוש אחרים, ומזה ילמדו ליראה את ה' כל הימים, כי כל העולם כולו שלו, ואנו מסתובבים בפלטין של המלך, ומוטל עלינו לעשות רצונו.

ודבר זה שייך רק אצל ביזת מצרים שנטלו רכוש אחרים שיש להם בעלים, בציווי ה', וממנה ילמדו בכל עת שישתמשו בהם, שחפצי אדם אינם שלו אלא בגזא דבי רחמנא איתא, והוא נותן ונוטל מאחד לחבירו. אבל ביזת הים, הרי רכוש הפקר היה, וממנה לא ילמדו השקפה זו, שהיא שורש האמונה, כי כל בשמים ובארץ לך ה'.

ולכן גם מסכת ברכות נכלל בכלל 'אמונת', כי אמרו חז"ל (ברכות לה). רבי לוי רמי, כתיב (תהלים כד-א) לה' הארץ ומלואה, וכתיב השמים שמים לה', והארץ נתן לבני אדם (תהלים קטו-טז). לא קשיא כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה. אמר רבי חנינא בר פפא כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו גוזל להקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל וכו' ע"ש. ואם כן כל חיובי ברכות הנהנין הוא רק משום לה' הארץ ומלואה, שמאמין בחי העולמים וזורע. ומכל שכן חיובי קריאת שמע ותפלה שמקורם במסכת זו, המה משורשי האמונה, ועל כן אמונת זו סדר זרעים. ולכן אמר הכתוב (דברים יד-כב) עשר תעשר את כל תבואת זרעך וגו', ומסיים למען תלמד ליראה את ה' אלקיך כל הימים. כי המתבונן במצות מעשר, שנצטוו ליתן משלו לאחרים, מכיר כי מה שיש לו שאינו שלו, ותן לו משלו שאתה ושלך שלו (אבות ג-ז), והוא מסתובב בעולם שיש לו בעלים, ומזה ילמד ליראה את ה' כל הימים, ולעשות רצון אדונו.

ונראה דלכן רכוש מצרים נקרא בתואר רכוש גדול, ולא רכוש רב. כי תואר גדול הוא גם על דבר קטן, שאיכותו ושוי גדול, וכמו אבן מרגליות אחת שאינו רב, אבל הוי רכוש גדול. ואנו קורין חכמי ישראל בתואר 'אדם גדול', על שם חכמתם ומעלתם ואיכותם. ורק הרכוש שבא להם בשאלה ממצרים, שמלמדת אדם דעת ובינה, כי יש בעלים לעולם, והכל שלו, ובידו ליקח וליטול כרצונו גם מה שהוא כבר ברשותו של אדם, זהו רכוש גדול, ולא הרכוש שלוקחים מהפקר.

ועל כן אמר בבקשה מהם וישאלו איש מאת רעהו, שלא יוותרו על זה, כי כאשר ישתמשו ברכוש זה כל ימיהם. יזכיר הרכוש אותם כי לה' הארץ ומלואה. ואותו צדיק אברהם אשר כסף וזהב גשמי לא נחשב בעיניו, רק רכוש שמלמדת דעת זהו רכוש גדול, וביזת הים אינו נחשב בעיניו, והוא לא יאמר ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם.

*

ובזה נבוא אל המכוון, שצוה ה' לישראל ליקח רכוש מצרים בדרך שאלה, ושוב לא יחזירו אותה להם, כדי שיתבוננו מזה ישראל, כי ה' צדיק וישר, ועושה משפט

הגליון הזה נתנדב על ידי			
מנה"ר ר' ישראל שעכטער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעוננו בהכנס בנו לעול התורה ונמצות	מנה"ר ר' יואל ברא"ש פייערווערקער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעוננו בהכנס בנו לעול התורה ונמצות	מנה"ר ר' ישע נחמן שפיטץ הי"ו לרגל השמחה השרויה במעוננו בהולדת בתו למול טוב	מנה"ר ר' חיים יעקב גלויבער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעוננו באירוסיו בנו למול טוב
ברכת מזל טוב			
הרה"ג ר' שמחה אהרן שטראהלי שליט"א דומ"ץ בקהלתנו הק' לרגל השמחה השרויה במעוננו בנישואיו בנו למול טוב			